

**მნათობის გამოსახულება ციხიაგორის კომპლექსის
ბლიკტიკურ მასალაში**

ციხიაგორის სატაძრო კომპლექსი მდებარეობს თბილისი-დან ჩრდილო-დასავლეთით 40-45 კმ-ს მანძილზე, მდინარე მტკვრის მარჯვენა მხარეს სოფელ კავთისხევის ჩრდილოეთით (აღმოსავლეთ საქართველო).

1971 წლიდან ძეგლის კომპლექსური გათხრა დაიწყო ივ. ჯავახიშვილის სახელობის ისტორიის, არქეოლოგიის და ეთნოგრაფიის ინსტიტუტის, ხოლო შემდგომ არქეოლოგიური კვლევის ცენტრის არქეოლოგიურმა ექსპედიციამ გიორგი ცქიტიშვილის ხელმძღვანელობით.

გათხრების შედეგად გაირკვა, რომ ციხიაგორა წარმოადგენს მრავალფენიან ბორცვს, სადაც ძვ. წ. III ს-ის დასაწყისში აიგო დიდი სატაძრო კომპლექსი (ცქიტიშვილი, 2003: 7).

ტაძარში თავმოყრილია თიხის ბულებზე საბეჭდავთა ანაბეჭდების მრავალსახეობა ფორმით, სიუჟეტით, გამოსახულებების მანერით და სტილით, რომლებზეც შეიმჩნევა როგორც აქემენიდური ირანის და მცირე აზიური, ისე ბერძნული კულტურის ზეგავლენა. ხშირად ანაბეჭდებზე აღბეჭდილი სიუჟეტი თავისი გამოსახვის მანერით იმდენად თავისებურია, რომ მას ანალოგიები ცნობილ სახვით ხელოვნების ძეგლებში ვერ ეძებნება. როგორც ჩანს, ისინი ადგილობრივ ნიმუშებად უნდა მივიჩნიოთ.

ჩვენი სტატიის განხილვის საგანს წარმოადგენს ბულები მზის და მნათობთან დაკავშირებული გამოსახულებათა ანაბეჭდებით, რომლებიც 1977 და 1986 წელს იქნა აღმოჩენილი სატაძრო კომპლექსის 10 სათავსოს აღმოსავლეთ კედელთან.

(ინვ. №1546, საველე №461, 1986 წ.) – თიხის ფრაგმენტი (ბუდა), მოწითალო-ყავისფრად გამომწვარი, უფორმო, ბულის ზედაპირზე, ორი ერთი და იგივე საბეჭდავის ანაბეჭდია აღბეჭდილი. თიხის ფრაგმენტის მეორე მხარეს ხის ძელის ანაბეჭდი შეიმჩნევა. საბეჭდავის ზედაპირი ბრტყელი უნდა

ყოფილიყო, წრიული ფორმის (ანაბეჭდის ზომაა 25x25 მმ, ბულის 95x92 მმ).

აღმოჩნდა №10 ოთახის აღმოსავლეთ კედელთან.

ანაბეჭდზე საშუალო რელიეფით გამოსახულია მნათობი, ცენტრალურ ნაწილში აღბეჭდილია მნათობის დისკო – რელიეფურ წრეში ჩახაზული მოცულობითი ბურთულა. მნათობის დისკოდან ანაბეჭდის მთელ ფართობზე განაწილებულია რვა რელიეფური სხივი, დაბოლოებული ბურთულებით (ტაბულა I).

ანაბეჭდის ზედაპირი მთლიანად შევსებულია გამოსახულებით. ციხიაგორას სატაძრო კომპლექსში ამ საბეჭდავის ანაბეჭდით თიხის ოთხი ფრაგმენტი აღმოჩენილი, მათგან მხოლოდ ორია კარგად შემორჩენილი.

მნათობის გამოსახულების მსგავსი მოტივი - ე.წ. „ვარსკვლავის ფორმის კომპოზიცია“ გვხვდება ბერძნულ-მინოსურ-მიკენური ხანის მოყვითალო და მუქი ფერის სტეატიტის ლენტოიდებზე. აგრეთვე, გვხვდება გეომეტრიულ და არქაულ პერიოდშიც, კერძოდ, სპარტაში აღმოჩენილი სპილოს ძვლის საბეჭდავზე, რომელიც თარიღდება ძვ. წ. VII ს-ით (ვოლენგევი-დერი, 1967: 57).

ანაბეჭდის მიხედვით საბეჭდავი უნდა წარმოადგენდეს თითზე სატარებელ დიდფარაკიან ბეჭედს. ანაბეჭდის ოვალის მიხედვით იგი ჰგავს ადრეანტიკური ბეჭდების ბორდმანისეული კლასიფიკაციის XII ტიპს, რომელიც დათარიღებულია ძვ. წ. IV საუკუნის შუა ან გვიანი ხანით (ბორდმანი, 1968: 90).

(ინგ. №1535, საველე №81, 1977 წელი) – თიხის ფრაგმენტი (ბულა) მოწითალო-ყავისფერი, უფორმო, ბულის ზედაპირზე ორი ერთი და იგივე საბეჭდავის ანაბეჭდია დასმული. საბეჭდავის ზედაპირი ბრტყელი უნდა ყოფილიყო, სწორკუთხა ფორმის (ანაბეჭდის ზომაა 35x35 მმ).

აღმოჩნდა ტაძრის აღმოსავლეთ დერეფნის ჩრდილო-აღმოსავლეთ კუთხეში.

ანაბეჭდზე აღბეჭდილია ფრთოსანი ცხოველი, რომელიც სხეულით ემსგავსება ცხენს. ცხოველი მიმართულია მარცხნივ, გადმოცემულია პროფილში, წინა ერთი ფეხი აწეული აქვს, მეორეზე მყარად დგას. უკანა კიდურები ალბათ დაბეჭდვის უხარისხობის გამო ცუდად იკითხება (ტაბულა II).

ანაბეჭდზე მაღალი რელიეფითაა გადმოცემული ცხოველის დახრილი თავი, რომელსაც გვირგვინის მსგავსად წინ გაწვდი-

ლი ორი ყური და მათ ზევით ოდნავ მოხრილი მოკლე რქა ამშვენებს. სქელი კისერი და ტანი შედარებით დაბალი რელიეფითაა მოცემული. ფრთა, რომელიც იწყება კისრის შუა ნაწილიდან, დიდ სამკუთხედს ქმნის ცხოველის გავასთან.

ცხოველის გამოსახულება პლასტიკურია, გამოირჩევა რბილი, მომრგვალებული ფორმებით. კარგად არის დამუშავებული ცალკეული ნაკვთი – დახრილი თავი, სქელი კისერი, გულმკერდი.

ციხიაგორაზე აღმოჩენილი ანაბეჭდების უმრავლესობის მსგავსად, ანაბეჭდების ზედაპირი მთლიანად არის შევსებული გამოსახულებით. კომპლექსში მსგავსი ფორმისა და ზომის ცხრამეტი ანაბეჭდია ცნობილი, სხვადასხვა გამოსახულებებით, რომელთა გარჩევა ვერ ხერხდება.

აღნიშნული ანაბეჭდის მიხედვით შესაძლოა ვივარაუდოთ, რომ ლითონის ბრტყელპირიანი სახელურიანი, ოთხკუთხა საბეჭდავია გამოყენებული. ასეთი ფორმის ბრინჯაოს სახელურიანი საბეჭდავი არის აღმოჩენილი კავთისხევის „დაჭრილების სამაროვანზე“ (ცქიტიშვილი, 1980: 128-130), ურბნისში (ლორთქიფანიძე, 1969: 37), სოფ. სამთავისში, საირხესა და სოფ. შრომაში (ჯავახიშვილი, 1997: 221-285).

რაც შეეხება ანაბეჭდზე ასახულ სიუჟეტს, „რქოსანი ცხენი“ გავრცელებული მოტივია საქართველოს გლიპტიკურ მასალებში, კერძოდ, ყანაეთის ადრეანტიკური ხანის მდიდრულ სამარხში აღმოჩენილ ადგილობრივ ნახელავად მიჩნეული ვერცხლის ფარაკიან ბეჭდებზე. ბეჭდების ფარაკებზე გამოსახულია რქოსანი ცხენები.

ი. გაგოშიძეს გამოთქმული აქვს მოსაზრება, რომ მზის ღვთაება ხშირად ცხენის სახით გამოისახებოდა, მაგალითად, გეომეტრიული ხანის ბერძნულ ხელოვნებაში, ვილანოვაში, ჰალშტატში. მსგავსი უამრავი მაგალითია საქართველოს მასალებშიც, და ამის საფუძველზე იგი თვლის, რომ ყანაეთის საბეჭდავებზე ფანტასტიკური ცხენის სახით მზის ღვთაებაა გამოსახული (გაგოშიძე, 1964: 32-43).

„ავესტის“ მიხედვით, ოქროს რქოსანი ცხენი გამარჯვების ღვთაების – ვრეტრაგნის სახესხვაობად იყო წარმოდგენილი. ამ ღვთაებისათვის დამახასიათებელი იყო გარდასახვა სხვადასხვა ცხოველების სახეებში – აქ ნახსენებია ოქროს რქიანი ხარი და ცხენი, ვირი, ტახი, ცხვარი, თხა და ა.შ. (ბარისოვი, ლუკონინი, 1963: 34; ბერტელიე, 1924: 6-8).

ციხიაგორის ცხენს რქის გარდა ამკობს ფრთაც, რაც მის მითიურ წარმომავლობას უფრო აძლიერებს. სიუჟეტურად მსგავსი ფრთოსანი ცხენი არის გამოსახული ბერძნულ არქაულ საბეჭდავებზე სპარტიდან, რომელთაც ბორდმანი ძვ. წ. VI-V სს-ებით ათარიღებს (ბორდმანი, 1968: 145, ტაბ – XXXIV №507).

(ინგ. №1544, საველე №460, 1986 წელი) – თიხის ფრაგმენტი (ბუღა) მოყვითალო-ყავისფრად გამომწვარი, უფორმო, ბუღის ზედაპირზე აღბეჭდილია ორი ერთი და იგივე საბეჭდავის ანაბეჭდი. საბეჭდავის ზედაპირი ბრტყელი უნდა ყოფილიყო, სწორკუთხა ფორმის (ანაბეჭდის ზომაა 51x51 მმ, ბუღის 165x90 მმ).

თიხის ფრაგმენტს რევერსზე ეტყობა კუთხე, ალბათ, რაღაც საგნის კუთხეში იყო მიღესილი.

აღმოჩნდა მეთუ ოთახის აღმოსავლეთ კედელთან.

ანაბეჭდზე აღბეჭდილია მნათობი, სწორკუთხა ანაბეჭდის ცენტრალურ ნაწილში გამოსახულია მნათობის დისკო – რელიეფურ წრეში ჩახაზული მცირე ზომის მოცულობითი სფერო. მნათობის დისკოდან ანაბეჭდის მთელ ფართობზე განაწილებულია რვა რელიეფური სხივი, მათგან ოთხი ძირითადი სხივია, ისინი განსხვავებით დანარჩენი ოთხისგან, უფრო ღრმა რელიეფით მასიურად არის გამოსახული და სიგრძითაც აღემატებიან დანარჩენებს (ტაბულა III). ამ დეტალით მნათობი ემსგავსება ირიბი ჯვრის მოყვანილობის ორნამენტს, რომელიც სკვითურ ორნამენტად არის აღიარებული. იგი წარმოადგენს ოთხსხივიან სოლარულ ნიშანს, რომელსაც დისკო წრეში ჩახაზული წერტილით აქვს აღნიშნული. «ირიბი ჯვრის მოყვანილობის ორნამენტი» ცნობილია ჩრდ. შავიზღვისპირეთის არქაული ხანის სკვითური ყორღანებიდან, კერძოდ, ამ ორნამენტით შემკულია ძველის საყბურები. ირიბი ჯვრის მოყვანილობის ორნამენტით არის შემკული, აგრეთვე, თლის სამაროვანზე აღმოჩენილი ბრინჯაოს ლაგამის რქის საყბურებიც (ვიაზმინინა, 1963: 159; ფირცხალავა, 1978: 38).

აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ სკვითური ხელოვნების უადრესი ძეგლები აღმოსავლურ ხელოვნებაზეა დამოკიდებული. წინა აზიაშიც და ჩრდილოეთ შავიზღვისპირეთშიც სკვითური ხელოვნება შეთავსებულია წინააზიური წარმოშობის სახეებთან და ფორმებთან, რომელთაც ამ ხელოვნებაში გაბატონებული მდგომარეობა უკავიათ (არტამონოვი, 1961: 26-28).

რაც შეეხება ციხიაგორის ანაბეჭდს, მისი ზედაპირი არქაული ხანის საბეჭდავების მსგავსად მთლიანად არის შევსებული გამოსახულებით.

ჩვენი ვარაუდით, ალბათ ბრინჯაოს სახელურიანი სწორკუთხა საბეჭდავია გამოყენებული. საბეჭდავის ეს ფორმა ძვ.წ. III-I ს-ში ძველი ქართლის სამეფოს ტერიტორიაზე გავრცელებული (ჯავახიშვილი, 1997: 227).

გარდა აქ განხილული ანაბეჭდებისა, ციხიაგორის სატაძრო კომპლექსში აღმოჩენილია თვითონ მზის დისკოს ანაბეჭდები, რომელთაგან ზოგი გამოსახულების გარეშეა, ხოლო რამდენიმეში გამოსახულია ცხოველი, სავარაუდოდ ცხენი (ტაბულა IV). აგრეთვე არის მხედრის გამოსახულებიანი ანაბეჭდები და ცხენი ნახევარმთვარით. ყველა ეს გამოსახულება, ალბათ მზის ღვთაებას და სამხრეთიდან მოსულ „მუშქებს“ უკავშირდება, რომელთა მიგრაცია კარგად ჩანს წითლად მოხატული კერამიკის გავრცელების ეტაპებით.

როგორც ცნობილია, ძვ.წ. XV-VII სს-ის ასირიულ, იეროგლიფურ-ლუვიურ და ურარტულ წყაროებში მოხსენებული „მუშქები“, რომლებიც ბერძნულ მწერლობაში „მოსხ“ სახელით იხსენიებიან და გაიგივებულნი არიან ქართულ ტომებთან – მესხებთან, ქართულ-კოლხური ერთობის დაშლის შემდგომ, რომელიც, სავარაუდოდ, ძვ.წ. II ათასწლეულში უნდა მომხდარიყო, განცალკევდა და თავდაპირველად მცირე აზიის ჩრდილო-აღმოსავლეთ ოლქებში დამკვიდრდა. ძვ.წ. XIII ს-დან დაიწყო მუშქების განსახლება ჩრდ. მესოპოტამიის მიმართულებით, ხოლო რამდენადმე მოგვიანებით მათ შეძლეს მცირე აზიის დასავლეთ და ცენტრალურ ოლქებში გაბატონება. ძვ.წ. X ს-ის II ნახევრიდან მუშქები მდ. ჰალისის სამხრეთ-აღმოსავლეთით აარსებენ თავიანთ სამეფოს, რაც თვალსაჩინოდ არის ასახული ლუვიურ-იეროგლიფურ წარწერებში. ამ წარწერებში ნახსენებია მუშქების მეფე სახელად ხართაფუ, რომლის ტიტულატურა იყო: „მზე გმირი, დიდი მეფე ხართაფუ, დიდი მეფე, თარხუნთის საყვარელი“. მუშქების მეფის სახელსა და ტიტულატურას მზის ფრთოსანი დისკო – სამეფო კარტუში ახლავს. ხოლო თვითონ მეფე “მზედ” იწოდება. როგორც ჩანს, მზე იყო უმაღლესი ღვთაება, რომელსაც მეფე განასახიერებდა. მზის, როგორც უმაღლესი ღვთაების თავიანთსცემა ქართულ ტომებში ჯერ კიდევ საერთო ქართული, ე.ი. ფუძემდებლის მატარებელი ეთნოსის დონეზე არსებობდა. ხოლო, პროქართული ეთნიკური

ერთობის დაშლის შემდგომ წარმოქმნილმა ქართველურმა ტომებმა შეინარჩუნეს რელიგიური რწმენის ზოგიერთი ელემენტი, აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ კოლხთა მეფე აიეტიც მზის შვილი იყო და მზის კულტი ფართოდ იყო გავრცელებული სვანეთშიც (ლორთქიფანიძე, 2002: 214).

ძვ.წ. VII ს-ის 70-იანი წლებიდან, ე. ი. მას შემდეგ, რაც მუშკების სახელმწიფო ურარტელებმა და კიმირიელებმა გაანადგურეს, მუშკების ერთი დიდი ჯგუფი ჩრდილო-აღმოსავლეთისკენ გაემართა და დასახლდა დღევანდელი სამხრეთ-დასავლეთ საქართველოსა და მის მიმდებარე ტერიტორიაზე, რომელსაც ბერძნები „მოსხიკეს“ ანუ „მოსხთა ქვეყანას“ უწოდებენ.

აქემენიდური ირანის ძლიერი სახელმწიფოს არსებობის ხანაში მისი გავლენის ქვეშ ექცევიან აღმოსავლეთ საქართველოს სამხრეთი ოლქები. ხოლო, ალექსანდრე მაკედონელის მიერ აქემენიდთა ირანის სახელმწიფოს განადგურების შემდგომ, იწყება მესხების, ხეთურ-მცირეაზიური კულტურის ტრადიციების მატარებელი აღმოსავლურ-ქართული ტომების კიდევ უფრო ჩრდილოეთით განსახლება. ამის შედეგად ძველი კოლხეთის აღმოსავლეთ ოლქებში ფიქსირებულია ეთნო-კულტურული ინოვაციები, ხოლო აღმოსავლეთ საქართველოში ასევე წინამორბედი ახალი, ე. ი. გვიან-ბრინჯაო ადრურკინის ხანისგან მკვეთრად განსხვავებული იერის მატარებელი მატერიალური კულტურის გავრცელება. კერძოდ, ძვ.წ. IV ს-დან ჩნდება ქვევრში დაკრძალვის წესი და გავრცელებულია წითლად მოხატული კერამიკა.

ჩვენთვის საინტერესოა არქეოლოგ გოდერძი ნარიმანაშვილის მოსაზრება და დაკვირვება, რომელიც ეხება წითლად მოხატული კერამიკის გავრცელებას საქართველოს ტერიტორიაზე და რომელიც, ჩვენი ვარაუდით, უკავშირდება „მუშქთა“ მიგრაციასაც.

კერძოდ, საქართველოს ტერიტორიაზე წითლად მოხატული კერამიკის უძველესი ნიმუში არუხლო I-ის ძვ.წ. IV ათასწლეულით დათარიღებულ ფენებშია აღმოჩენილი. იგი მცირე რაოდენობით გვხვდება ძვ.წ. III ათასწლეულის ძეგლებზეც. ძვ.წ. II ათასწლეულის პირველ ნახევარში თრიალეთური კულტურის გავრცელების არეალში, მოხატულმა კერამიკამ ფართო გავრცელება ჰპოვა, შემდგომში დაახლოებით ათასი წლის განმავლობაში იგი აღარ გვხვდება. ამ დიდი პაუზის შემდეგ

ქართლის ტერიტორიაზე მოხატული კერამიკა ხელმეორედ მხოლოდ აქემენიდურ ხანაში გამოჩნდა და ძვ.წ. IV-III სს-ში იმდენად გავრცელდა, რომ ამ პერიოდს მოხატული კერამიკის ხანასაც უწოდებენ (ნარიმანაშვილი, 2002: 54).

გამოყენებული ლიტერატურა:

- არტამონოვი, 1961 - Артамонов М.Н. Скифо-сибирское искусство звериного стиля, П.С.А. 1961.
- ბარისოვი, ლუკონინი, 1963 - Борисов А.Я., Луконин В.Т., Сасаницкие геммы, 1963
- ბერტელიე, 1924 - Бертелье Е.Э. Отривки из Авесты «Восток», IV, 1924.
- ბორდმანი, 1968 - Boardman J. – Archaic Greek Gems Schools and Artists in the Sixth and early Fifth Centuries B.C. 1968.
- გაგოშიძე, 1964 – ი. გაგოშიძე, ადრე ანტიკური ხანის ძეგლები ქსნის ხეობიდან, თბ. 1964.
- ვიაზმინინა, 1963 - Вязьминина М.Н., Ранние помятички скифского звериного стиля. С.А. №2. 1963.
- ვოლენვეიდერი, 1967 - Vollenweider M-L., Catalogue raisonne des sceaux cylindres et intalles. Vol I, 1967.
- ლორთქიფანიძე, 1969 – მ. ლორთქიფანიძე, ძველი საქართველოს გლიპტიკური ძეგლების კორპუსი, თბ. 1969.
- ლორთქიფანიძე, 2002 – ო. ლორთქიფანიძე, ძველი ქართული ცივილიზაციების სათავეებთან, თბ. 2002.
- ნარიმანაშვილი, 2003 – გ. ნარიმანაშვილი, ვ. შატბერაშვილი, ძვ.წ. V–I საუკუნეების წითლად მოხატული კერამიკა ქართლიდან, ძიებანი 9, 2002.
- ფირცხალავა, 1978 – მ. ფირცხალავა, სკვითური კულტურის ძეგლები საქართველოში. გავრცელების საკითხისათვის, საქართველოს არქეოლოგიის საკითხები, თბ. 1978.
- ცქიტიშვილი, 2003 – გ. ცქიტიშვილი, ციხიაგორის სატაძრო კომპლექსი, თბ. 2003.
- საზარაძე, 1980 – ნ. საზარაძე გ. ცქიტიშვილი, ციხიაგორას კრამიტი, კავკასიურ ახლოაღმოსავლური კრებული VI, თბ. 1980.
- ჯავახიშვილი, 1997 – ქ. ჯავახიშვილი, ბრინჯაოს საბეჭდავების ერთი ჯგუფი. საქ. სახ. მუზეუმის მოამბე XLII-B, თბ. 1997.
- ცქიტიშვილი ..., 1980 - Цкитишвили Т., Тверидзе Д., Берадзе Э., Накаидзе Н., Казахишвили ., Квитаишвили Р., Джинджидхашвили Т. Отчет археологической экспедиции Каспского района. П.А.И. в 1977 года. Тб. 1980.

ტაბულების აღწერილობა:

1. ტაძრის №10 აღმოსავლეთ კედელთან აღმოჩენილი თიხის ფრაგმენტზე მრგვალი ფორმის ანაბეჭდი მნათობის გამოსახულებით.
2. ტაძრის აღმოსავლეთ დერეფნის ჩრდილო აღმოსავლეთ კუთხეში აღმოჩენილი ანაბეჭდი ფრთოსანი ცხოველის გამოსახულებით.
3. ტაძრის მეათე ოთახის აღმოსავლეთ კედელთან აღმოჩენილი თიხის ფრაგმენტზე ოთხკუთხა ფორმის ანაბეჭდი მნათობის გამოსახულებით.
4. შიხის დისკოს ანაბეჭდი ცხოველის, სავარაუდოდ ცხენის გამოსახულებით.

Tamar Matiashvili

CLEY IMPRINTS OF TSIKHIAGORA

Summary

The Tsikhiagora Temple complex is located 40-45 km northwest of Tbilisi, on the right bank of the River Mtkvari near the village of Kavtixevi (Eastern Georgia).

Excavations carried out in the area revealed that Tsikhiagora is a burial mound-like hill with the following characteristics: 12m, space - 40m. X 100m.

The large temple complex surrounded by a wall with towers and outposts was built on the hill. The thickness of the cultural layers attained 6 m, the lower layers belonging to the Bronze Age. The Layer of the Hellenistic period is preserved best of all, featuring a temple complex. The complex is dated to the IV-III centuries B.C. and was destroyed by fire in the middle of the III century B.C. Life resumed here on a much smaller scale. Two constructional horizons of the II – I centuries B.C. were revealed.

It consists of a temple, a granary, a wine cellar, a bakery, a refectory and dwelling buildings

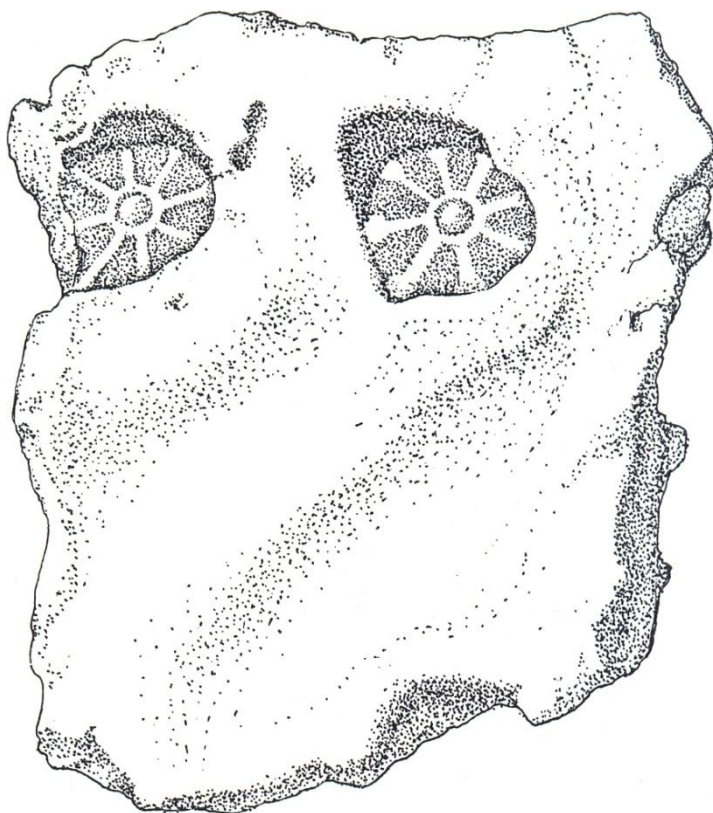
The variety of forms and subjects of the clay imprints of Tsikhiagora, and the style and manner of expression reflect the influence of the cultures of Achaemenid Iran and Middle East as well as that of Greece. In many cases peculiarity of pictures and the manner and style of their performance having no analogues among the known fine art pieces suggest the possibility of their local origin.

Imprints found in the Tsikhiagora Temple complex suggest that there were four main seal types in use there: triangular, rectangular, round and oval. Besides there were less frequently used three and four-bar crosses, circles and rectangles with stretched out parts, which must have been a kind of hanger.

Imprints mainly represent an animal, in particular lion, deer, goat, scorpion, griffin, horse, syncretic animal, bull-headed bird. Some times the imprints have man, equestrian, stars and crosses on them.

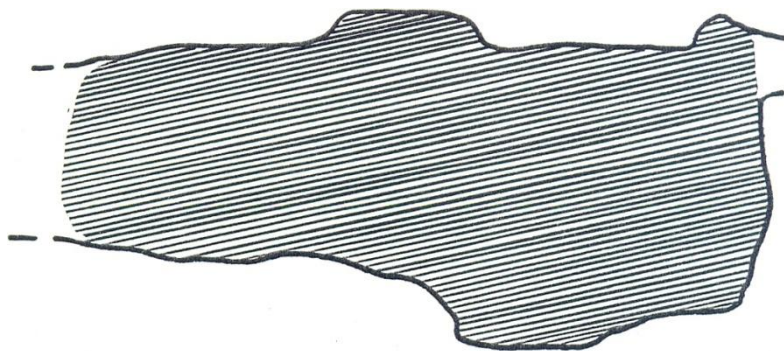
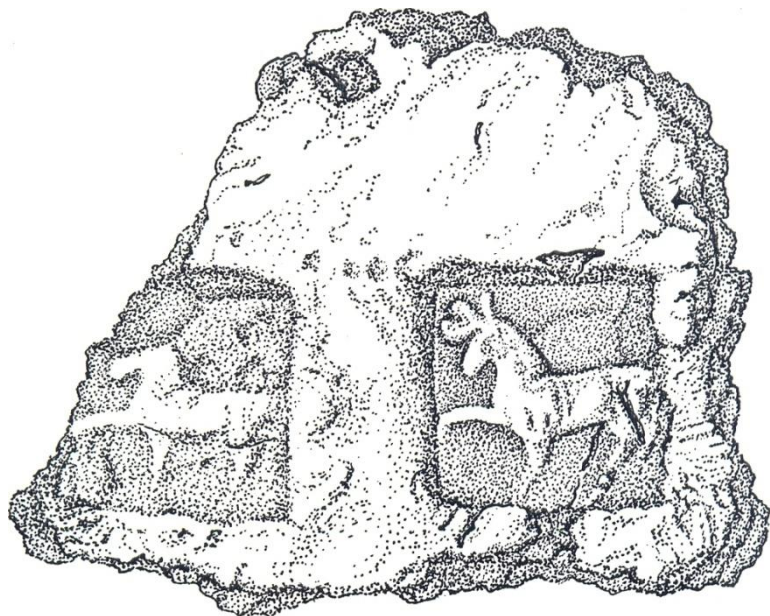
ტაბულები:

ტაბ. 1

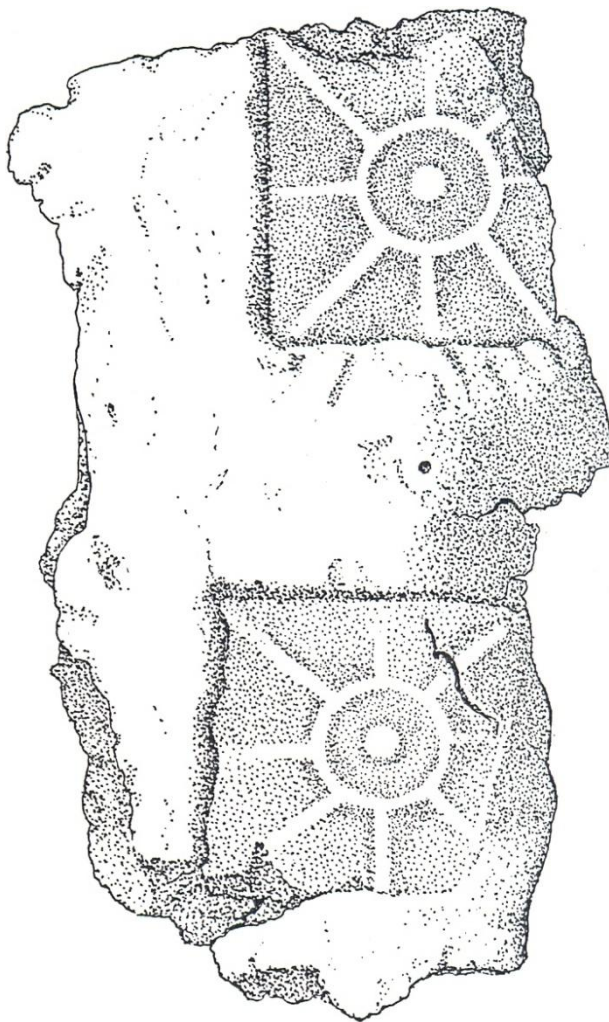
0 1 2 3 4 5 S_m

გამ. 2

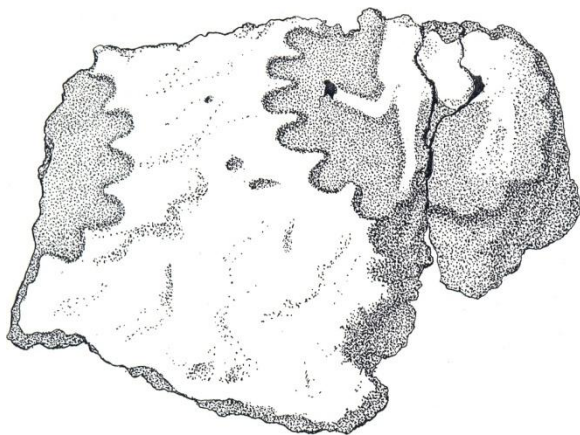
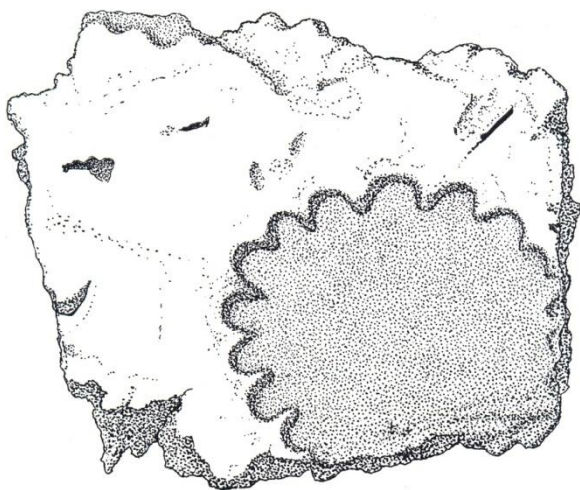
0 1 2 3 4 5 Sm

გაბ. 3

0 1 2 3 4 5 S_m

გამ. 4

0 1 2 3 4 5 S_m